

ZASIĘG UBÓSTWA EKONOMICZNEGO W POLSCE W 2015 R.

(na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)

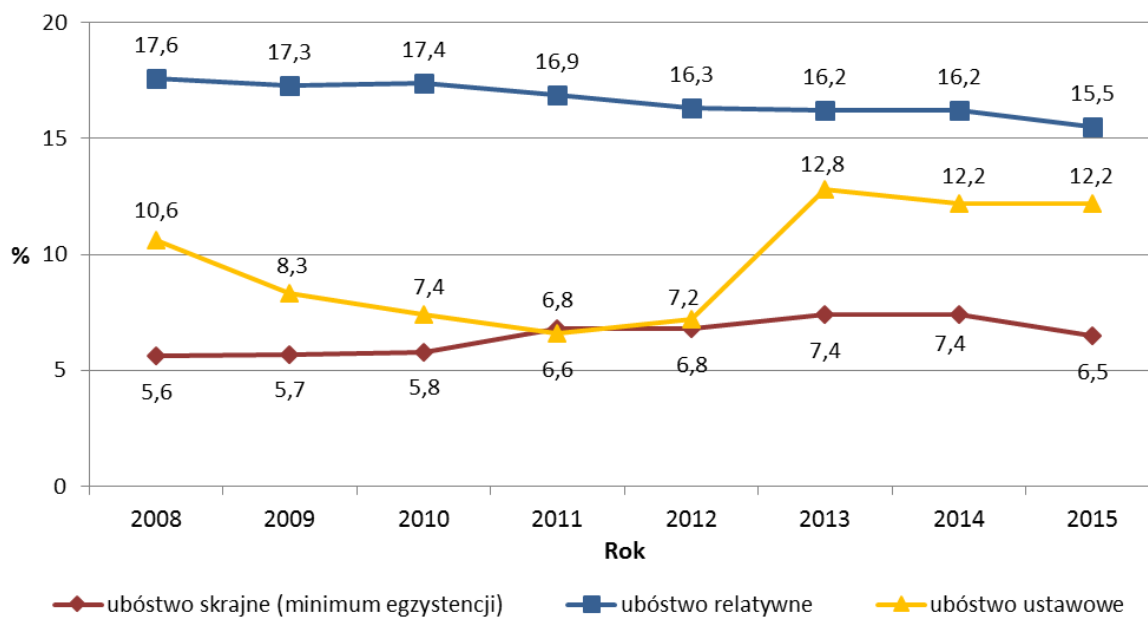
W niniejszym opracowaniu zaprezentowane zostały podstawowe dane dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2015 r., obliczone w oparciu o wyniki badania budżetów gospodarstw domowych. Bardziej szczegółowa analiza zjawiska ubóstwa w Polsce będzie przedmiotem kolejnych opracowań GUS.

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w latach 2014 - 2015

Wyniki badania budżetów gospodarstw domowych za 2015 r. nie wskazują na radykalne zmiany ocen dotyczących zasięgu ubóstwa ekonomicznego, chociaż na ich podstawie można wnioskować o pewnym ograniczeniu rozmiarów tego zjawiska w Polsce.

Wykres 1.

Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2008 - 2015
według przyjętych w danym roku granic ubóstwa
% osób w gospodarstwach domowych

Podstawową miarą oceniającą zasięg ubóstwa jest tzw. stopa ubóstwa, czyli odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

W 2015 r. zaobserwowano niewielki spadek wartości wskaźnika ubóstwa skrajnego oraz wskaźnika ubóstwa relatywnego. W obu tych przypadkach spadek w odniesieniu do 2014 r. nie przekroczył 1 p. proc. W 2015 r. ubóstwa skrajnego doświadczała co piętnasta osoba w Polsce, natomiast ubóstwa relatywnego prawie co szósta osoba (odpowiednio: ok. 7% oraz ok. 16% osób w gospodarstwach domowych). Wskaźnik ubóstwa ustawowego pozostał w latach 2014-2015 na tym samym poziomie, osiągając wartość ok. 12%.

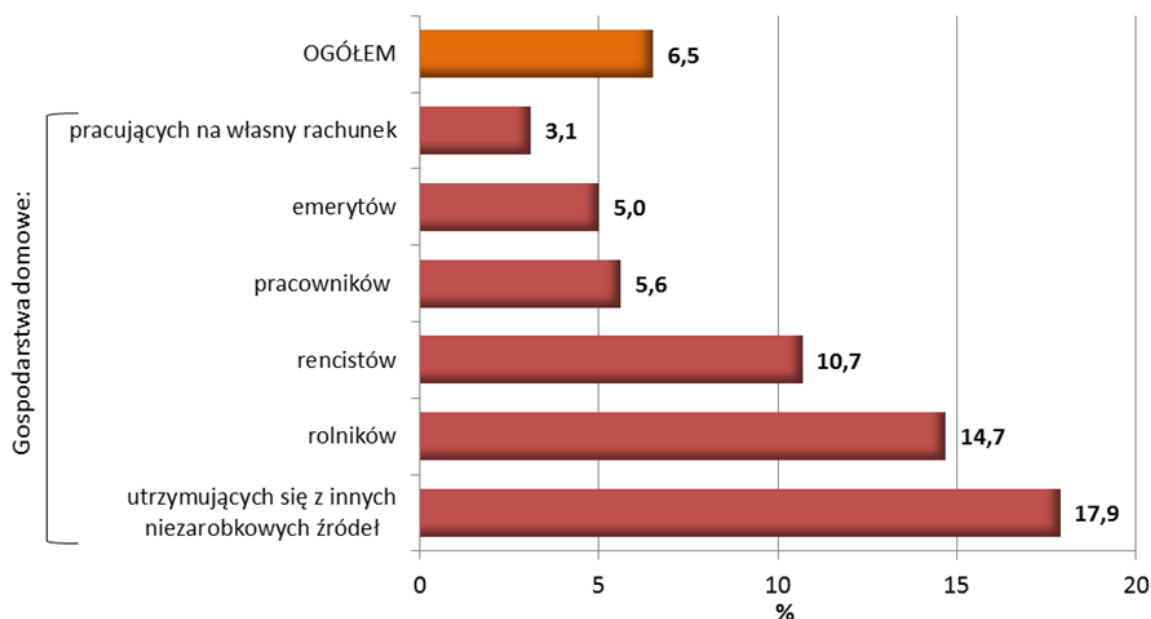
Zmniejszenie zasięgu ubóstwa w Polsce w 2015 r. dotyczyło większości analizowanych grup ludności. Najbardziej znaczącą poprawę zaobserwowano wśród gospodarstw domowych osób utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (innych niż emerytury i renty), wśród rodzin wielodzietnych (z 4 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu) oraz wśród mieszkańców najmniejszych miast, o liczbie ludności nieprzekraczającej 20 tys. Wyraźny wzrost zasięgu ubóstwa zaobserwowano natomiast w gospodarstwach domowych utrzymujących się z rolnictwa.

Zróżnicowanie zasięgu ubóstwa skrajnego w 2015 r.

Zasięg ubóstwa jest wyraźnie zróżnicowany w zależności od grupy społeczno-ekonomicznej, określanej na podstawie przeważającego źródła dochodów.

Wykres 2.

**Zasięg ubóstwa skrajnego w 2015 r.
wg grup społeczno ekonomicznych
% osób w gospodarstwach domowych**

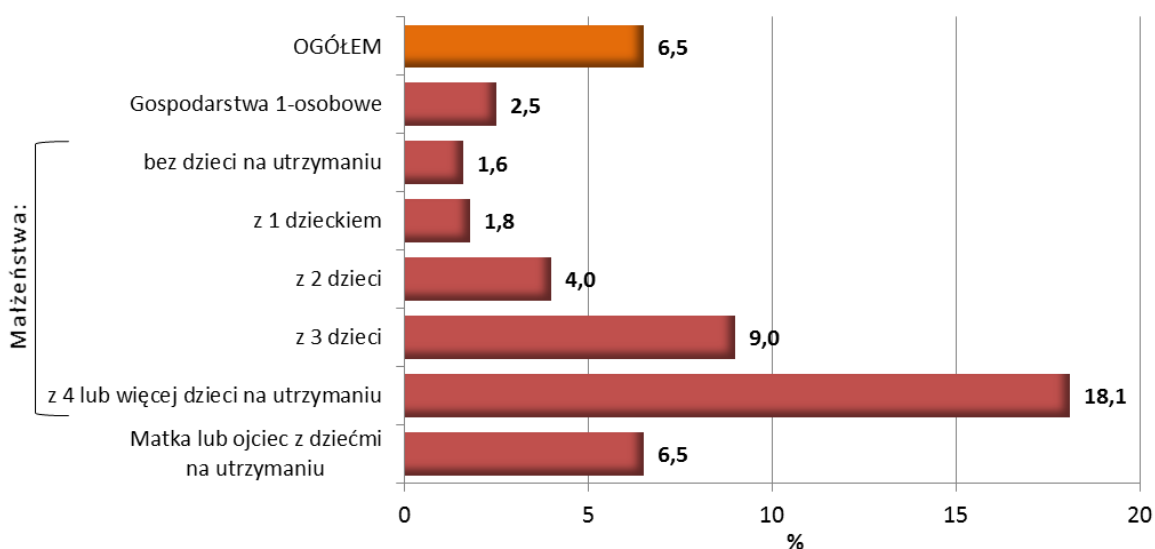

W najtrudniejszej sytuacji znajdowały się osoby żyjące w gospodarstwach domowych utrzymujących się z tzw. innych niezarobkowych źródeł (stopa ubóstwa skrajnego na poziomie ok. 18%), w tym przede wszystkim w gospodarstwach, których podstawę utrzymania stanowiły świadczenia społeczne inne niż renty i emerytury (ok. 23%). Bardziej niż przeciętnie narażeni na ubóstwo byli członkowie gospodarstw domowych rolników (ok. 15%) oraz gospodarstw utrzymujących się głównie z rent (ok. 11%). Najniższy odsetek osób zagrożonych ubóstwem odnotowano natomiast w gospodarstwach domowych, których głównym źródłem utrzymania jest praca na własny rachunek - w grupie tej zagrożona ubóstwem skrajnym była co trzydziesta trzecia osoba (ok. 3%).

Ze względu na typ gospodarstwa domowego, grupę najbardziej zagrożoną ubóstwem stanowiły rodziny wielodzietne. W 2015 r. poniżej minimum egzystencji żyła co jedenasta osoba w gospodarstwach małżeństw z 3 dziećmi oraz co szósta osoba w gospodarstwach małżeństw z 4 lub większą liczbą dzieci. Osoby tworzące rodziny niepełne były we względnie lepszej sytuacji. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem skrajnym dla rodzin niepełnych ogółem wyniósł niecałe 7%. Należy jednak podkreślić, iż sytuacja rodzin niepełnych jest zróżnicowana - w przypadku samotnych rodziców z większą liczbą dzieci poziom zagrożenia ubóstwem był wyższy.

Wykres 3.

**Zasięg ubóstwa skrajnego w 2015 r.
wg typów gospodarstw domowych**
% osób w gospodarstwach domowych

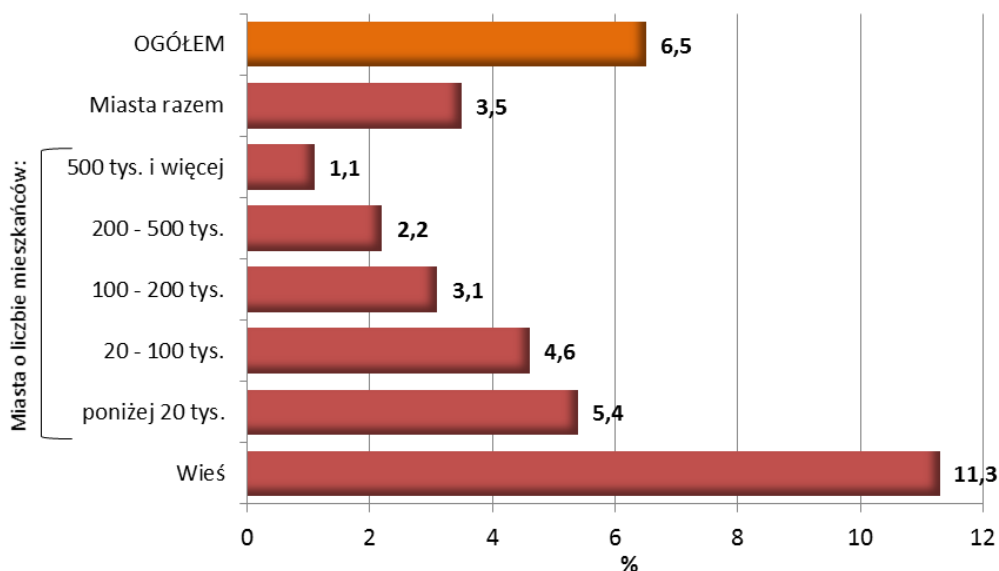

W 2015 r. zasięg ubóstwa skrajnego na wsi był prawie trzykrotnie wyższy niż w miastach. Różnica ta jest szczególnie wyraźna, gdy sytuację na wsi porównuje się z sytuacją w największych miastach (500 tys. lub więcej mieszkańców). W skrajnym ubóstwie żyło w 2015 r. roku prawie 4% mieszkańców

miast (od ok. 1% w największych miastach, do ok. 5% w miastach poniżej 20 tys. mieszkańców). Na wsi odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji wyniósł ponad 11%.

Wykres 4.

**Zasięg ubóstwa skrajnego w 2015 r.
wg klasy miejscowości zamieszkania
% osób w gospodarstwach domowych**

Uwagi metodologiczne

Od lat dziewięćdziesiątych GUS w sposób regularny publikuje dane dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego, szacowanego w oparciu o wyniki badania budżetów gospodarstw domowych, przy zastosowaniu różnych granic ubóstwa. Uwzględnienie kilku, a nie jednej wybranej granicy wynika m.in. z faktu, iż żadna z granic nie została określona w Polsce jako granica urzędowa, a z metodologicznego punktu widzenia nie ma podstaw, aby bezspornie preferować którąś z nich. Każda ma bowiem zalety i wady oraz odmienną interpretację.

Zasięg ubóstwa (stopa ubóstwa) jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego¹) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

- Poziom minimum egzystencji, przyjmowany jako **granica ubóstwa skrajnego**. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Uwzględnia ono

¹ Artykuły pobrane z indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki bądź prowadzonej działalności na własny rachunek.

jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia².

- **Ustawowa granica ubóstwa**, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.
- **Relatywna granica ubóstwa**, ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

W przypadku ubóstwa skrajnego i relatywnego, w celu wyeliminowania wpływu jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich struktura społeczno-demograficzna, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych, jak i ustalaniu granic ubóstwa, zastosowano tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD. Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej; 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku; 0,5 – każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to, że granica ubóstwa dla gospodarstwa 4-osobowego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwojga dzieci w wieku poniżej 14 lat jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1-osobowego.

W IV kwartale 2015 r. dla gospodarstwa 1-osobowego minimum egzystencji wyniosło 545 zł a granica ubóstwa relatywnego 734 zł.

W przypadku ubóstwa ustawowego przy obliczaniu granic ubóstwa obowiązują dwie wielkości progowe - dla osoby samotnie gospodarującej (gospodarstwo jednoosobowe) oraz dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym. W IV kwartale 2015 r. granica ubóstwa ustawowego dla gospodarstwa 1-osobowego wyniosła 634 zł.

Opracowanie merytoryczne:
**Departament Badań Społecznych i Warunków
Życia, Wydział Analiz Przekrojowych**

Rozpowszechnianie:
**Rzecznik Prasowy Prezesa GUS
Artur Satora
Tel: 22 608 3495, 22 608 3009
e-mail: rzecznik@stat.gov.pl**

² Za punkt wyjścia do ustalania granic ubóstwa skrajnego bierze się poziom minimum obliczony dla 1-osobowego gospodarstwa pracowniczego a następnie mnoży się tę wartość przez liczbę „osób ekwiwalentnych” wg oryginalnej skali ekwiwalentności OECD. Przyjęcie tej reguły powoduje, że wartość granic ubóstwa skrajnego różni się (z wyjątkiem jednoosobowego gospodarstwa pracowniczego) od poziomu minimum egzystencji oszacowanego przez IPISS dla konkretnego typu gospodarstwa (na przykład 4-osobowego gospodarstwa pracowniczego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwojga dzieci).

Aneks tabelaryczny

TABL.1. GRANICE UBÓSTWA DLA WYBRANYCH TYPÓW GOSPODARSTW W LATACH 2012-2015^A

Granice ubóstwa	Gospodarstwa 1- osobowe				Gospodarstwa 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
	w zł							
Skrajnego (minimum egzystencji)	519	551	540	545	1401	1486	1458	1472
Relatywnego	693	706	713	734	1871	1906	1926	1982
Ustawowego ^B	542	542	542	634	1824	1824	1824	2056

^A Poziom granic w IV kwartale.

^B Dla osoby samotnie gospodarującej próg ubóstwa wynosił: do września 2012 r. – 477 zł, od października 2012 r. do września 2015 r. – 542 zł a od października 2015 r. – 634 zł. Dla osoby w gospodarstwie wieloosobowym próg ubóstwa wynosił: do września 2012 r. – 351 zł, od października 2012 r. do września 2015 r. – 456 zł a od października 2015 r. - 514 zł.

TABL. 2. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG GRUP SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2012-2015.

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
OGÓŁEM	6,8	7,4	7,4	6,5	16,3	16,2	16,2	15,5	7,2	12,8	12,2	12,2
Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych												
Pracowników	6,2	6,4	6,5	5,6	15,3	14,9	15,2	14,4	6,9	12,0	11,9	11,7
Rolników	11,1	13,4	12,1	14,7	26,4	26,7	28,0	28,9	12,2	22,8	21,2	25,2
Pracujących na własny rachunek	2,6	3,9	4,1	3,1	7,9	9,2	8,9	8,9	2,6	7,5	6,8	7,0
Emerytów	4,3	4,8	5,8	5,0	11,9	11,4	12,1	11,4	3,6	6,8	7,2	7,3
Rencistów	12,1	13,2	12,5	10,7	25,8	26,3	25,5	23,2	10,7	18,2	17,8	15,9
Utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	22,6	21,5	21,1	17,9	41,5	39,0	36,2	36,1	24,9	34,6	29,9	30,3

TABL. 3. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG TYPÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2012-2015.

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
OGÓŁEM	6,8	7,4	7,4	6,5	16,3	16,2	16,2	15,5	7,2	12,8	12,2	12,2
1 osobowe	2,4	2,5	2,3	2,5	6,5	6,1	5,5	6,0	2,1	2,6	2,2	2,8
Mażeństwa:												
bez dzieci na utrzymaniu	1,7	1,9	1,8	1,6	5,2	5,3	5,2	5,3	1,0	1,8	1,6	1,7
z 1 dzieckiem	2,5	2,4	2,7	1,8	7,7	6,9	6,4	6,6	2,1	3,9	3,6	3,5
z 2 dzieci	4,2	4,7	4,5	4,0	12,3	12,1	11,2	11,8	4,9	9,9	9,0	9,6
z 3 dzieci	9,8	10,2	11,2	9,0	24,9	23,1	24,1	21,8	13,4	21,8	21,8	20,5
z 4 lub więcej dzieci na utrzymaniu ^c	26,6	22,8	26,9	18,1	47,4	46,7	48,3	45,0	32,7	49,8	47,8	46,3
Matka lub ojciec z dziećmi na utrzymaniu	8,1	7,9	5,6	6,5	19,5	20,4	14,5	13,5	9,1	17,7	12,1	11,5

^c Dziecko na utrzymaniu jest to osoba w wieku 0-14 lat (włącznie), będąca w składzie gospodarstwa domowego lub osoba w wieku 15-25 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania lub nie pozostaje w związku małżeńskim (lub związku nieformalnym).

TABL. 4. ZASIĘG UBÓSTWA WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA W LATACH 2012-2015

Wyszczególnienie	% osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej											
	granicy ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)				relatywnej granicy ubóstwa				ustawowej granicy ubóstwa			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
OGÓŁEM	6,8	7,4	7,4	6,5	16,3	16,2	16,2	15,5	7,2	12,8	12,2	12,2
Miasta razem	4,3	4,6	4,6	3,5	11,0	11,2	11,0	10,0	4,6	8,4	8,0	7,4
o liczbie mieszkańców:												
500 tys. i więcej	1,1	1,0	1,0	1,1	3,3	3,8	3,4	3,3	1,1	2,6	2,3	2,2
200 - 500	2,9	4,6	3,2	2,2	9,1	9,5	9,6	7,4	2,7	6,7	6,5	4,8
100 - 200	4,6	3,5	3,7	3,1	10,9	10,5	9,4	9,5	4,3	7,5	6,8	6,6
20 - 100	5,3	4,9	5,1	4,6	13,6	12,6	11,6	12,7	5,8	9,8	8,9	10,1
poniżej 20 tys.	6,8	8,2	8,5	5,4	15,8	17,4	18,8	14,5	7,4	13,2	13,4	10,6
Wieś	10,6	11,6	11,8	11,3	24,5	24,0	24,4	24,0	11,1	19,6	18,7	19,8